

Renata Zych

Osadnictwo kultury pucharów lejkowatych na Płaskowyżu Kolbuszowskim

Problematyka związana z kulturą pucharów lejkowatych na obszarze Polski pd.-wsch. nie należy do szczególnie często podejmowanych. Pewnym wyjątkiem jest wzrost, w ostatnich latach, zainteresowania osadnictwem tej kultury w Karpatach. Generalnie jednak obszar ten jest znacznie gorzej rozpoznany w porównaniu z pozostałą częścią Polski. Dlatego konieczne są badania mikroregionalne jak i szersze ujęcia syntetyczne.

Płaskowyż Kolbuszowski zajmuje środkową część Kotliny Sandomierskiej pomiędzy dolinami Wisły i Wiśłoki a doliną Sanu oraz obniżeniem Pradoliny Podkarpackiej. Wznosi się od 220 do 269 m n.p.m. Jest to dość monotonna kraina o rzeźbie staroglacjalnej, erozyjno-denudacyjnej. Jest ona zbudowana głównie z mioceńskich ilów, przykrytych osadami zlodowacenia krakowskiego. Sieć rzeczna jest dobrze rozwinięta i ma układ odśrodkowy (J. Kondracki 1965, s. 437). Obecnie pokrycie glebowe stanowią głównie gleby bielcowe i pseudobielcowe wytworzone na piaskach, glinach i żwirach piaszczystych (ryc. 1). Według skali rolniczej przydatności należą one do kompleksu żyniego i pszenno-żyniego z przewagą tego pierwszego. Nie są to więc rewelacyjne warunki naturalne z punktu widzenia rolnika.

Omawiany obszar obejmuje 33 stanowiska (ryc. 2). Grupa się one w kilka skupisk. W północnej części płaskowyżu znajduje się 9 stanowisk, w zachodniej 1, wschodniej 19 i środkowej 4. Obok rozległych terytorialnie stanowisk znaj-

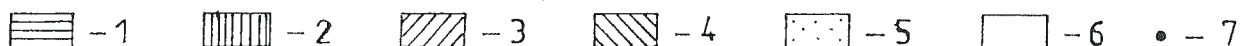
dują się także niewielkie, charakteryzujące się mniejszą ilością powierzchniowego materiału zabytkowego, a nawet pojedynczymi fragmentami ceramiki – określane jako ślady osadnicze. W północnej części tylko jedno stanowisko to osada (Wola Raniżowska 16), pozostałe stanowiska to punkty i ślady osadnicze. Stanowisko w części zachodniej to osada (Ostrów 16). W części środkowej nie ma osad, we wschodniej 12 stanowisk to osady (Brzózka Stadnicka 8; Wydrze 4; Żołynia 12; Giedlarowa 8; Rakszawa 26; Grodzisko Dolne 1, 8, 37; Wola Żarczycka 2, 8; Wólka Niedźwiedzka 4; Leżajsk 17). Prawie połowa stanowisk na tym obszarze to osady. Trudno tu jednak wyodrębnić jakieś stałe zasady osadnictwa, czy model który były stałe powtarzany. Na tej podstawie nie można wyodrębnić np. osad centralnych i związanych z nimi sieci punktów osadniczych. W niektórych częściach płaskowyżu mamy jedynie niewielkie ślady osadnictwa, w niektórych – przewagę stanowią osady. Materiał odkryty na powierzchni nie daje również podstaw do rozważań nad chronologią. Zarówno fragmenty ceramiki jak i nieliczny materiał krzemienisty są typowe dla kultury pucharów lejkowatych (ryc. 3, 4). Opisywany region był obszarem w niewielkim stopniu zajęтым przez osadnictwo KPL. Ludność tej kultury zdecydowanie preferowała obszary położone poza płaskowyżem, co można stwierdzić na podstawie zestawienia stanowisk AZP (ryc. 2).

ANEKS

Zestawienie stanowisk KPL na obszarze Płaskowyżu Kolbuszowskiego.

1. Brzózka Stadnicka, gm. Żołynia, stan. 8, AZP/100-79/10
2. Bukowiec, gm. loco, stan. 2, AZP/100-74/2
3. Cmolasy, gm. loco, stan. 24, AZP/97-74/23
4. Giedlarowa, gm. Leżajsk, stan. 8, AZP/99-80/10
5. Grodzisko Dolne, gm. loco, stan. 1 AZP/100-81/4
6. Grodzisko Dolne, gm. loco, stan. 8 AZP/100-81/8
7. Grodzisko Dolne, gm. loco, stan. 37 AZP/100-81/56
8. Grodzisko Dolne, gm. loco, stan. 38 AZP/100-81/57
9. Kosowy, gm. Niwiska, stan. 4 AZP/98-73/14

10. Krzątka, gm. Nowa Dęba, stan. 9 AZP/95-74/10
11. Leżajsk, gm. loco, stan. 6 AZP/98-80/6
12. Leżajsk, gm. loco, stan. 17 AZP/98-80/18
13. Leżajsk, gm. loco, stan. 22 AZP/98-80/23
14. Leżajsk, gm. loco, stan. 37 AZP/98-80/38
15. Leżajsk, gm. loco, stan. 39 AZP/98-80/40
16. Ostrów, gm. loco, stan. 16 AZP/101-72/3
17. Poręby Dymarskie, gm. loco, stan. 14 AZP/97-74/46
18. Poręby Kupieńskie, gm. loco, stan. 4 AZP/100-74/17
19. Poręby Kupieńskie, gm. loco, stan. 8 AZP/100-74/21
20. Poręby Kupieńskie, gm. loco, stan. 9 AZP/100-74/22

Ryc. 1. Mapa glebowa Płaskowyżu Kolbuszowskiego i obszarów przyległych. Wykonano na podstawie Mapy Glebowej Polski. 1 – gleby rdzawe i rdzawe bielcowe; 2 – gleby bielcowe i bielice; 3 – gleby utworzone z lessów i utworów lessowatych; 4 – gleby utworzone z pyłów różnej genezy; 5 – gleby utworzone z piasków naglinowych i glin zwałowych; 6 – mady; 7 – stanowiska KPL

Abb. 1. Bodenkarte der Kolbuszowa – Hochebene und der benachbarten Gebiete, aufgrund der Bodenkarte Polens angefertigt 1 – Rostfarbige Bleicherde und Bleicherde; 2 – Bleich- und Pseudobleicherde; 3 – die aus dem Löß und auf der Lößformation gebildeten Erdböden; 4 – die aus Staub verschiedenster Abstammung gebildeten Erdböden; 5 – die aus dem auf Lehm entstandenen Sand und aus Geschiebelehm gebildeten Erdböden; 6 – Marschböden; 7 – Fundstellen der Trichterbecherkultur

Рис. 1. Карта почв Кольбушовской возвышенности и прилегающей территории. Составлено на основании карты почв Польши. 1 – ржавые и подзолисто-ржавые почвы; 2 – подзолистые почвы и подзолы; 3 – почвы, сформировавшиеся из лесса и лессовых образований; 4 – почвы, сформировавшиеся из пыли разного происхождения; 5 – почвы, сформировавшиеся из наглинных песков и залежей глины; 6 – мады; 7 – памятники КВС

21. Rakszawa, gm. loco, stan. 26 AZP/100-78/14

22. Raniżów, gm. loco, stan. 25 AZP/98-76/24

23. Sójkowa, gm. Bojanów, stan. 2 AZP/95-76/14

24. Werynia, gm. loco, stan. 7 AZP/98-74/8

25. Wola Raniżowska, gm. loco, stan. 4 AZP/97-76/2

26. Wola Raniżowska, gm. loco, stan. 16 AZP/99-75/23

27. Wola Żarczycka, gm. Nowa Sarzyna, stan. 2 AZP/99-79/31

28. Wola Żarczycka, gm. Nowa Sarzyna, stan. 8 AZP/98-79/18

29. Wólka Niedźwiedzka, gm. loco, stan. 4 AZP/99-78/9

30. Wólka Niedźwiedzka, gm. loco, stan. 11 AZP/98-78/21

31. Wydrze, gm. Rakszawa, stan. 4 AZP/100-79/13

32. Żołynia, gm. loco, stan. 12 AZP/100-79/15

33. Żołynia, gm. loco, stan. 16 AZP/100-79/19

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Kondracki J.

1965 Geografia fizyczna Polski, Warszawa.

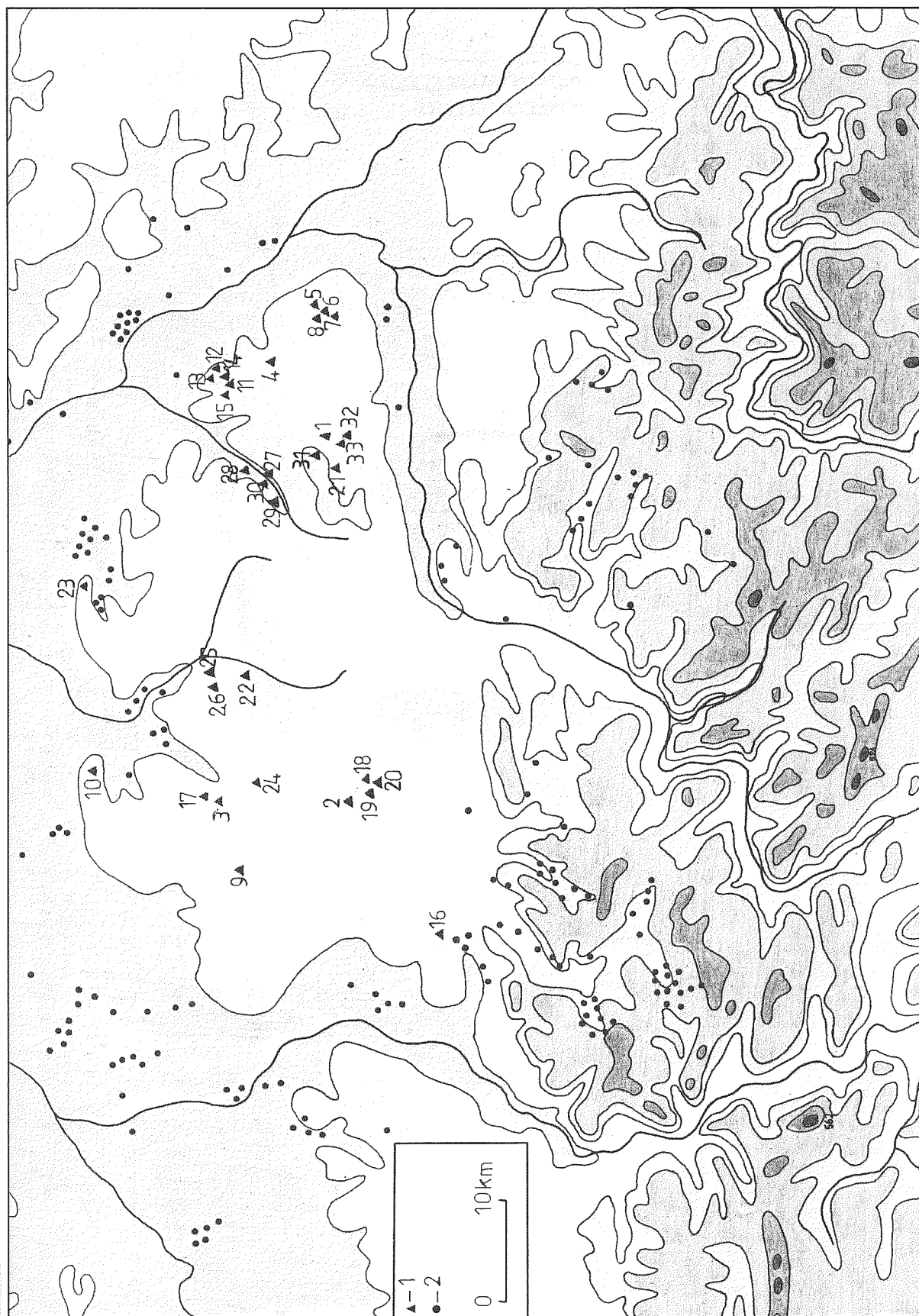
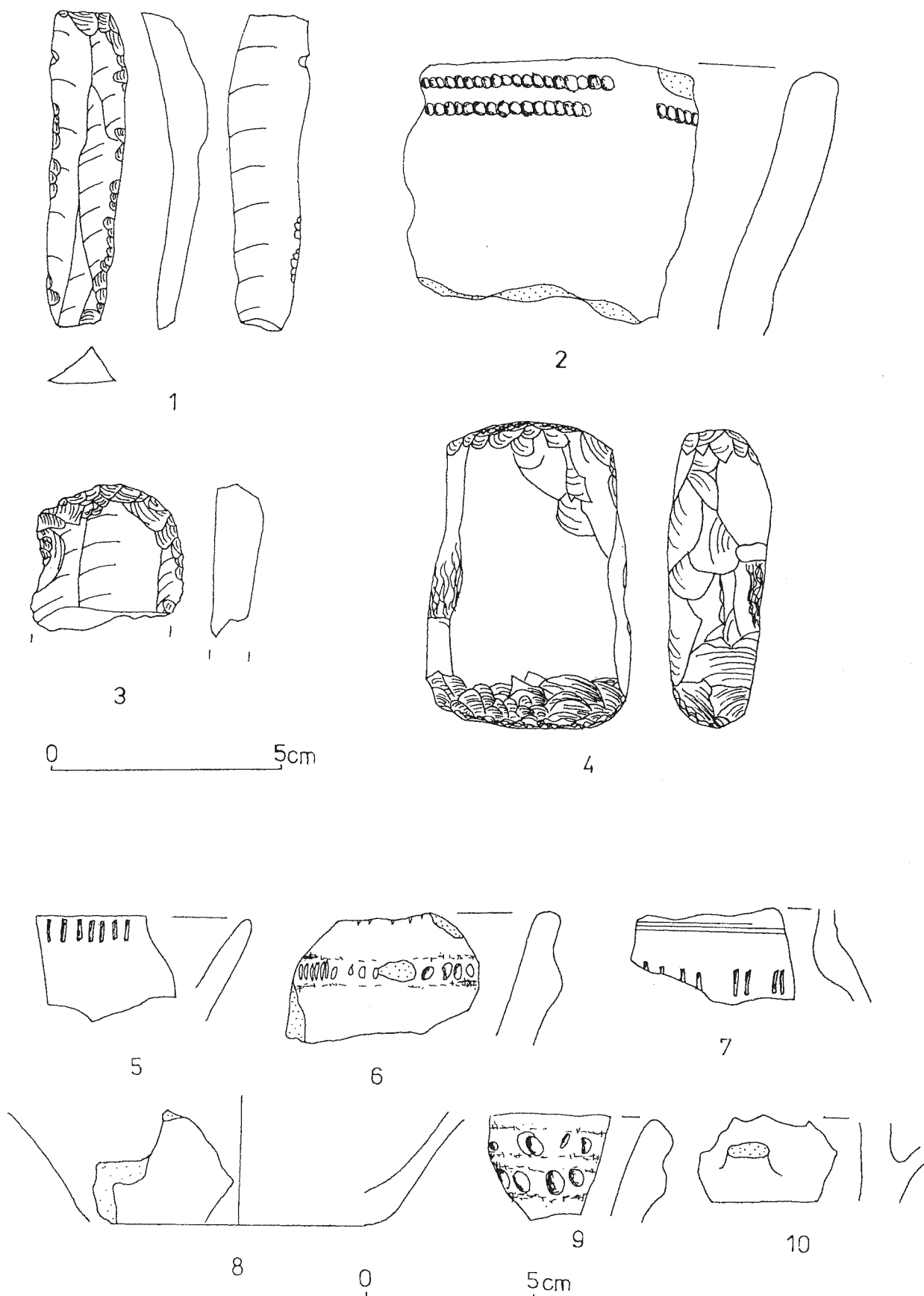

Рис. 2. Rozmieszczenie stanowisk kultury pucharów lejkowatych na Plaskowyżu Kolbuszowskim i obszarach przyległych. 1 – stanowiska KPL na Plaskowyżu Kolbuszowskim; 2 – stanowiska KPL na obszarach przyległych

Abb. 2. Verteilung der Fundstellen der Trichterbecher – Kultur auf der Kolbuszowa – Hochebene und auf den benachbarten Gebieten

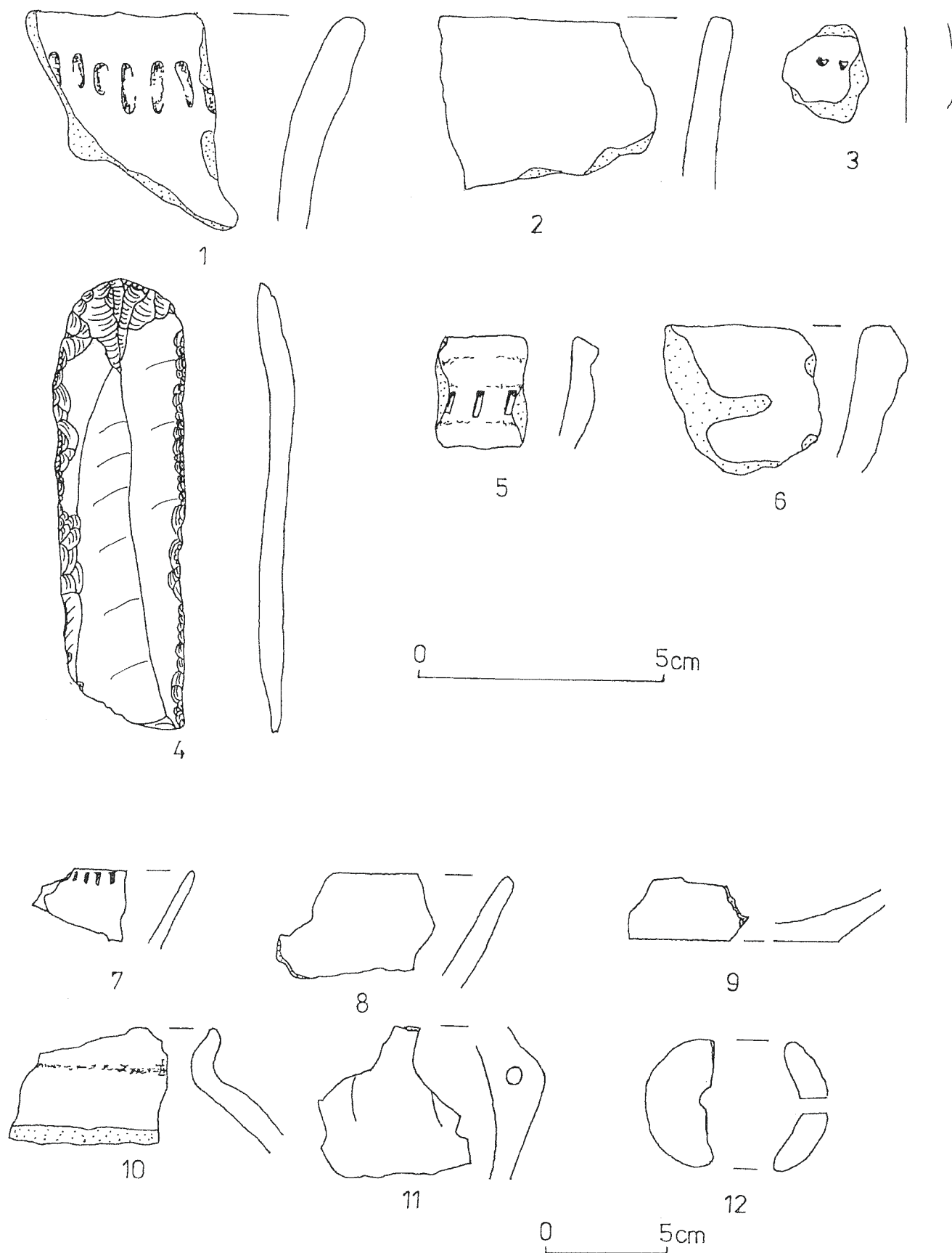
Рис. 2. Расположение памятников культуры воронковидных сосудов на Колыбушовской возвышенности и прилегающих территориях. 1 – памятники КВС на Колыбушовской возвышенности; 2 – памятники КВС на прилегающих территориях

Ryc. 3. Materiał zabytkowy KPL. 1, 2 – Raniżów 25; 3 – Kosowy 4; 5–10 – Wola Raniżowska 16

Abb. 3. Fundmaterial der Trichterbecher- Kultur 1, 2 – Raniżów 25; 3 – Kosowy 4; 5–10 – Wola Raniżowska 16

Рис. 3. Вещевой материал КВС. 1, 2 – Ранижов 25; 3 – Косовы 4; 5–10 – Воля Ранижовская 16

Ryc. 4. Materiał zabytkowy KPL. 1-3 – Poręby Kupieńskie 9; 4 – Wydrze 4; 7-2 – Grodzisko Dolne 1
 Abb. 4. Fundmaterial der Trichterbecher – Kultur 1-3 – Poręby Kupieńskie 9; 4 – Wydrze 4; 7-2 – Grodzisko Dolne 1
 Рис. 4. Вещевой материал КВС. 1-3 – Порэмбы Купеньске 9; 4 – Выдрже 4; 7-2 – Гродзиско Дольное 1

Besiedlung der Trichterbecher – Kultur auf der Kolbuszowa – Hochebene (Płaskowyż Kolbuszowski)

Zusammenfassung

Die mit der Trichterbecher – Kultur auf dem Gebiet Südostpolens verbundene Problematik wird nicht oft aufgegriffen, deshalb kann man die in den letzten Jahren besprochenen Erscheinungen aus dem Karpaten – Gebiet als eine Ausnahme betrachten.

Die Kolbuszowa – Hochebene (Płaskowyż Kolbuszowski) ist im mittleren Teil des Sandomierska – Gesenkes (Kotlina Sandomierska), zwischen dem Weichsel –, Wisłoka- und San – Tal und der Niederung des Vorkarpaten- Urstromtals (Pradolina Podkarpacka) lokalisiert. Heutigen Boden bilden vor allem die Bleich- und Pseudobleicherde, die auf

Sand – und Lehmboden entstanden sind. Auf diesem Gebiet befinden sich die Fundstellen der Trichterbecher- Kultur. Sie sind in ein paar Anhäufungen gruppiert. Dazu gehören sowohl die Siedlungen als auch kleinere Einheiten. Das Material aus diesen Siedlungen ist spärlich und typisch für die Trichterbecher- Kultur, was die chronologischen Überlegungen erschwert. Im Vergleich zu den benachbarten Gebieten ist die Besiedlung der Trichterbecher - Kultur auf der Kolbuszowa – Hochebene (Płaskowyż Kolbuszowski) arm und auf deren Rändern lokalisiert.

Рэната Зых

Поселение культуры воронковидных сосудов на Кольбушовской возвышенности

Резюме

Проблема культуры воронковидных сосудов на территории юго-восточной Польши относится к редко затрагиваемым, за исключением Карпат, изучаемых в последние годы.

Кольбушовская возвышенность занимает центральную часть Сандомирской низменности между долинами Вислы, Вислоки и Сана и понижением Подкарпатской прадолины. Современный почвенный покров составляют подзолистые и псевдоподзолистые почвы, образовавшиеся на песках и глинах. В этом

регионе находится 33 памятника КВС. Они образуют несколько групп, состоящих из поселений и более мелких объектов. Материал, происходящий с этих памятников, не многочисленный, но характерный для КВС, что усложняет разработку периодизации культуры. По сравнению с прилегающими районами отмечена слабая заселенность Кольбушовской возвышенности носителями КВС, поселения которых концентрируются на ее окраине.